

re tavaly év végén került sor, vagy az ugyancsak tavaly – nyáron – Salgótarjánban rendezett országos biológus napok eseményei stb. Sajnos, ezek a híradások meglehetősen későiek, több hónappal, fél évvel a történések után kullognak.

Nekem mint olvasónak nagyon hiányzik a kiadványból a megye oktatási életének főbb eseményeiről szóló híradás, netán előrejelzés, hogy mi várható. És hiányzik a pedagógiai kiadványok közötti tallózás is, érdemes lenne felhívni az olvasók figyelmét úgy, ahogy a Békési Élet teszi: a helyi, megyei vonatkozásúakat szemlélve. Jó, üdvözlendő viszont, hogy rendre helyet ad a Nógrádi Művelődés a kitüntetett pedagógusok listájának.

Összességében színvonalasnak mondható a kiadvány tartalmi munkája, híven tükrözi a megyében folyó pedagógiai munkát, a jobbító törekvéseket, amelyek bemutatásában nagy szerepe van annak, hogy szerzőinek többsége gyakorló szakember. Az ebből adódó előny – a tapasztalatok átadása, széles körű megismertetése – a legnagyobb erőssége a folyóiratnak. Gyengéje viszont, hogy kissé belterjes marad, ritkán reagál az ország pedagógusközvéleményét foglalkoztató kérdésekre, illetve ha meg is teszi, elkésik vele. Nyilván ez a hosszú nyomdai átfutási időből származik, ezért ezzel számolni kell – talán úgy, hogy célbe kell menni az eseményeknek.

BUDAPESTI NEVELŐ

Pedagógiai-módszertani tájékoztató kiadvány. Megjelenik: évente 4-szer. Kiadja: a Fővárosi Tanács V. B. művelődésügyi főosztálya. Felelős szerkesztő: Kaján László. Szerkesztő: dr. Hunyady Zoltán.

Talán a legnehezebb helyzetben lévő pedagógiai kiadvány a Budapesti Nevelő, hiszen a fővárosban nagy a konkurencia, számos pedagógiai, oktatáspolitikai, módszertani lap közül válogathatnak az itt élő és dolgozó óvónők, tanítók, tanárok. Bármelyiket könnyen beszerezhetik, ellentétben a vidéki pedagógusokkal. Ez helyzeti előnyük. A lap az ebből adódó hátrányokkal küszködik. Részben a bőség zavarával küzd, másrészt úgy tűnik, keveset markol.

A kiadvány a Nógrádi Művelődéshez hasonlóan három – általában állandó – rovatot alakított ki:

- Tanulmányok;
- Továbbképzés, tapasztalatszere;
- Szakfelügyelők tapasztalatai.

Az első rovatot néha kiszorítják az aktuális, nagy horderejű tanácskozássok, eszmecsereék, mint amilyen például az idei első számban megjelenő tudósítás a Fővárosi Tanács tavaly év végi üléséről, amelyen megtárgyalta Budapest közoktatásának távlati fejlesztési koncepcióját, vagy a 3. számban megjelenő összegzés a fővárosi pedagógiai tanácskozásról, amelyet májusban rendeztek meg immár a 20. alkalommal. Van úgy, hogy ak-

tuális esemény és tanulmány is akad egy számban, nincs kialakult gyakorlata ennek.

A tanulmányok mindig egy-egy különösen előtérbe kerülő témát járnak körbe, az idén főként az iskolaépítéssel kapcsolatos gondokat, a diákok között gyorsan terjedő különböző szenvedélyek – cigarettázás, ivás, narkózis stb. – ártalmait, kihatásait vagy az érettségizett szakmunkások továbbtanulási és elhelyezkedési, munkába állási lehetőségeit.

A továbbképzés, tapasztalatszere témái jól rimelnek az oktatási törvényben megfogalmazott legfontosabb feladatokra: ebben az évben különösen hangsúlyos volt a folyóiratban a tehetség-gondozás, a személyiségfejlesztés, a diákönkormányzat témája, de bekerült a rovatba a nyári napközis tábor szervezésének néhány alapgondolata, az irodalomestétikai nevelés és a fizikatanítás egy-egy új megközelítése. Feltűnő, hogy az idei három szám tükrében különösen a közép-fokú képzés gondjai, feladatai kerültek előtérbe.

Az oktatás-nevelés egy-egy részterülete is kapott fényugarat a kiadványban: a gyermek- és ifjúságvédelem, a felnőttoztatás és a szakfelügyelők tapasztalatai, akik a szakmunkástanulók olvasottsági szintjét vizsgálták.

A Budapesti Nevelő nem törekszik a friss pedagógiai szakajtó bemutatására – mert túl nagy a konkurencia. A fővárossal kapcsolatos pedagógiai-közművelődési könyveket számos más orgánus is bemutatja, köztük első helyen a Budapest című folyóirat.

A lap szerzőgárdája főként a vezetők közül, tudományos munkatársak közül kerül ki, csak elvétve találni közöttük „egyszerű” gyakorló pedagógust, az oktatás-nevelés közkatonáját. Ez gyengéje a kiadványnak.

A nagyobb merítési lehetőség úgy tűnik, kissé a kelletnél is jobban visszafogja a szerkesztőket az új utak keresésétől, pedig számukra is adott, csakúgy, mint a Nógrádi Művelődésnek, az eddig még kiaknázatlan lehetőség: a hirovat beindítása. A tanév főbb eseményeiről, a kerületek érdekes rendezvényeiről, akcióiról elsősorban ebből a lapból szerezhetnének tudomást a fővárosi pedagógusok.

GYARMATI SZABÓ ÉVA

A IV. ÉVES FÖLDRAJZ SZAKOS HALLGATÓK KÜLSŐ ISKOLAI GYAKORLATÁNAK TAPASZTALATAIRÓL

E rövid tájékoztató keretében a februári egyhónapos külső-iskolai tanítási gyakorlatok tapasztalatait mutatjuk be, és ez alapján jelöljük meg az előrehaladás legfontosabb tennivalóit.

Első feladatunknak azt tekintettük, hogy az általános iskolákban tevékenykedő szakvezetők számára – akik irányítják jelöltjeink munkáját – „Módszertani levelet” állítsunk össze. Ezzel egyrészt az volt a célunk, hogy egységes és összehangolt követelményeket alakítsunk ki az e munkában részt vevő kollegák munkájában, másrészt,

hogy a tanszék eddigi törekvése folyamatosan érvényesüljön az iskolai gyakorlatban is.

Nem kívánjuk a Módszertani levelet teljes terjedelmében ismertetni, de néhány feladatot indokoltak tartunk bemutatni.

... - „Minden osztályban tartson a szakvezető egy-egy bevezető óráta, amelyen mutassa be a tanulóknak a jelöltet, és az óra végeztével adja át neki a munkát.”

- „Lehetőség szerint törekedni kell arra, hogy a jelölt minden osztályban taníthassa szaktárgyát. Ha a szakvezető tanítja a környezetismeret tantárgyat, akkor hallgatóinknak feltétlenül biztosítsanak ilyen órákat is.”

- „Az órára való felkészülésnél mutassák be a tanterv-tanmenet-órávázlat kapcsolatát. Segítsék a jelöltet az óra megtervezésében. A tanítás előtt egy nappal korábban véleményezzék az órávázlatokat, és már a felkészüléskor biztosítsák a szükséges eszközöket.”

- „A szakvezető minden órán vegyen részt, de az óra menetébe lehetőleg ne kapcsolódjon be, az osztályozást is bizza a jelöltre.”

- „A jelölt magatartására, viselkedésére legyenek igényesek. Ne tűrjék a magyartalan, zavaros kifejezéseket! A fehér köpenyt, a szolid öltözködést követeljék meg a jelöltektől.”

- „Az óra után minden esetben beszéljék meg az órát, lehetőséget adva a jelölt elsőleges indoklásának, önkritikájának. Az óraelemzéshez kérjük felhasználni a Módszertani Közlemények 1983. 5. számában megjelent óraelemzési szempontokat.”

- „Az óraelemzés valóban elemzés legyen, ne csak bírálat! Vegyék észre a jót, az önálló kezdeményezést, újítást, biztassák, dicsérjék a jelöltet, ha ügyesen tervezetten, egyénien dolgozik. Az előforduló hibákat észre kell venni, meg kell mondani, és lehetőséget kell biztosítani azok javítására.”

- „Adjanak lehetőséget arra is, hogy a tanítási órán kívüli iskolai munkába is bekapcsolódhasson a hallgató.”

- „A lehetőségekhez képest más szaktárgyi órákra is látogasson el, hogy megláthassa a tantárgyak közötti összefüggéseket, a koncentrációs lehetőségeket. Napközis foglalkozásokon, osztályfőnöki órákon és az úttörőmunkában önkéntesen vegyen részt!”

- „Az egyhónapos munka értékelése az iskola igazgatója, a szakvezető és a jelölt jelenlétében felolvasott írásos vélemény ismertetésével történjen. Az értékelés legyen reális, ösztönző és feladatokat megjelölő!”

A lényegyet kiragadva, ennyit a Módszertani levelelől!

... Főiskolánkon kezd gyakorlattá válni, hogy az illetékes megyei művelődési osztályok képviselői előtt a kijelölt tanszékek tájékoztatást adnak a februári tanítási gyakorlatok tapasztalatairól. Így történt ez a múlt tanévben is - 1986 áprilisban -, amikor a földrajztanszék számolt be a jelöltek egy hónapos gyakorlatáról.

Az elemzést megelőzte az tény, hogy a tanszék oktatói sok iskolát látogattak meg a helyszínen, és így közvetlenül is meggyőződhetek a jelöltek iskolai munkájáról. Tanítási órákat látogattak meg, igazgatókkal és szakvezetőkkel folytattak megbeszélést, és nem utolsósorban a hallgatóktól is érdeklődtek, hogy gyakorlatuk során mi a benyomásuk, miben adódtak esetlegesen gondjaik, nehézségeik. Ez volt az első nagy bázis, és ehhez kapcsolódtak - mintegy összehasonlítási alapul - az elmúlt évek hasonló megfigyelési tapasztalatai. Ezt követte az egy hónapos gyakorlatok után az, hogy a hallgatókat egy kérdőív kitöltésére kértük, amellyel kapcsolatban véleményükre és egyben javaslataikra is (!) kíváncsiak voltunk. A kérdőívek összegző tapasztalatait a hallgatókkal is megbeszéltük.

A végső tapasztalatok elemzése a fentiekben felsorolt eljárási módokra épült. E gazdag tényanyagból mutatunk be néhány általánosítható és közérdeklődésre számot tartható véleményt!

Az összegző értékelés tapasztalatait 10 meggyőző, Budapest és Szeged 31 iskolájából szereztek.

A kérdőív első kérdésére, amely így szólt: „Az Ön meglátása szerint pedagógiailag és szakmailag tapasztalt pedagógus volt-e a szakvezetője? a hallgatók kivétel nélkül pozitív választ adtak. Néhány jellemző válasz a sok közül:

- „Igen jól felkészült pedagógus volt, rengeteget lehetett tanulni sokszínű óráiból.”

- „Igen! Nagy rutinnal rendelkezik. Logikus, érthetően vezeti óráit.”

- „Igen, bár nem rendelkezik sokéves gyakorlattal. Pedagógiailag, szakmailag tapasztalt volt, fiatalága könnyítette egymás megértését.”

- „Már régóta van a pályán. Ismeri és szereti a gyerekeket. Szakmai tudása szerteágazó volt.”

- „Magasfokon! Rendkívül tapasztalt, tanult, pontos szakvezető volt.”

- „Igen. Próbált az önállóságra szoktatni. A nagy segítség helyett néhány jó tanácsot adott, és ami nagyon jó volt, teljesértékű tanárként kezelt.”

- „Pedagógiailag tapasztaltabb, szakmailag kevésbé, de ezt annak tulajdonítom, hogy évekig gyesen volt.”

- „Igen, tapasztalt volt, talán a fegyverkezés az, amire több gondot kellett volna fordítania!”

- „Imponáló pedagógiai és szakmai tudás jellemezte. Joggal betöltheti a pedagógiai példakép szerepét!”

- „Igen jól felkészült volt, akinek a munkáját már állami szinten is elismerték. Egy kis fáradságot vettem észre rajta.”

Mindezek a visszajelentések arról tanúskodnak, hogy a művelődési osztályok igen gondosan választották meg azokat az iskolákat, ahol hallgatóink gyakorlataikat végezhették!

A következő kérdésre „Hogyan fogadták az iskolában, bemutatták-e a neveléstudatnak?” nem kaptunk egységesen pozitív választ, a vélemények elgondolkodtatóak!

– „Kedvesek voltak, mint kollegát fogadtak. Mindenki segítőkész volt!”

– „Nem mutattak be külön a testületnek. Sokan még a tanításom végén sem tudták, ki vagyok, azt sejtették, hogy gyakorlózom.”

– „A két szakvezető átlagos fogadtatásban részesített. A tanestületnek nem mutattak be. Ottlétem alatt nem minden nevelőt ismertem meg.”

– „Nem. Csak az igazgatónak és a szakvezetőnek.”

– „A tanári kart fokozatosan ismertem meg munkám során. Ők tudtak érkezésemről, így nem számítottam idegennek.”

– „Mivel abba az iskolába jártam, a testület zömét ismertem. Azokat a kollegákat mutatták be, akik nemrég kerültek oda.”

– „Nagyon kedves és segítőkész volt mindenki. Az igazgatóval és a helyettessel is jó volt a kapcsolatom.”

– „Az igazgatót meg is hívtuk órát látogatni, ő is sok jó tanácsot adott. A testület elvitt Budapestre is, az Operába.”

– „Bemutattak, a kollegák egyenrangúként kezelték, jó emberi kapcsolat alakult ki közöttünk. Az igazgatóhelyettes gyakran segített, rendszeresen figyelemmel kísérte munkámat.”

– „A testület minden tagjának bemutatnak, s attól kezdve úgy éreztem, mintha én is a testület igazi tagja lennék.”

– „Beilleszkedtem a tanestületbe. A tanárok baráti alapon rendszeresen látogatták egymást, engem is meghívott mindenki vendégségbe, és jól éreztem magam.”

Hogyan készítették fel a gyakorlatra, a tanításra a hallgatókat? Az erre vonatkozó kérdések közül az első: „Tájékoztatták-e az osztályok tudásszintjéről, az egyes tanulók személyiségének jellemzőiről?” Erre a kérdésre „igen”-nel válaszolt 14 hallgató, „részben tájékoztattak” 13 hallgató, és „nem tájékoztattak” 4 főt.

Néhány érdekesebb a hallgatói válaszok közül: „Volt egy-két alkalom, amikor az osztályok és a gyerekek képessége volt a téma. Melyik osztály aktív, melyik értelmesebb, és melyik az, amelyekben „kiadhatom a lelkem, mintha falnak mondanám!”

– „Igen, és leginkább a jobb tudásszintű osztályokba osztottak be tanításra. Hospitálás gyengébb osztályokban is megtörtént, sőt négy órát ott is tanítottam. Nagyon kellemes csalódás volt.”

– „Hivatalosan nem, de a szünetben és a lyukas órai beszélgetések során mindezekről szó esett, sokoldalú információkhoz jutottam. Hospitálásaim alátámasztották azok hitelességét.”

– „Nem tájékoztattak, de tudtam róla. Földrengés sújtotta kis falu, ahol sok a hátrányos helyzetű gyerek (az iskola összedőlt, a tanítás szétszórva, különböző épületekben folyt).”

A tanítás előkészítésére vonatkozó következő kérdésünk: „Szakvezetője a gyakorlat megkezdése előtt bány bemutató órát tartott az Ön számára?”

A hallgatók 60%⁰-a 3–6 órát látott, többen

egy-egy órát, főként azokban az osztályokban, amelyekben később tanítottak. Egy fő látott csak egy órát, a következőt már ő tartotta. Egy hallgató két osztályban bemutató óra nélkül kezdte tanítását. Voltak, akik az első héten csak hospitáltak. Mások tanítás közben önszántukból is hospitáltak, igyekeztek minél jobban megismerni az osztályokat.

„Hány órában tanította szaktárgyait, órarendileg hogyan voltak elosztva tanítási órái (mikortól meddig tanított)?”

Az előírt 15 órát minden jelölt megtartotta, sőt egyesek 16–17 órát is. Zömmel vegyesen tartották az órákat, csak 4–5 hallgató különválasztva (két hétig földrajzot, két hétig másik tantárgyát). Órarendileg általában egyenletes volt elfoglaltságuk, terhelésük, csak 5–6 esetben egyenlőtlen.

Néhány idézet a válaszokból:

– „Az órák elosztásában érvényesült a fokozatos terhelés. Első héten egy-két órát, később többet, de négy óránál többet nem!”

– „Egyenlőtlenül oszlottak el az órák; egyes napokra 6 óra is jutott, más napokon egyáltalán nem volt óráim.”

– „Napi 3–6 órát tartottam. Én kértem így, hogy szakdolgozatot írhassek.”

A legtöbb jelölt gyakorlata kitöltötte az egész hónapot, csak három hallgatóé nem; egyikőjük 3–19-ig, a másik 5–21-ig, a harmadik 3–19-ig tanított, de az utóbbi is teljesítette a kötelező 15–15 órát, nagy létszámú iskolában átvette a szakvezető teljes órarendjét. Voltak, akik néhány nappal előbb teljesítették óraszámukat, de az iskolában maradtak a hónap végéig, és más feladatokban vettek részt. Többen – pl. Szegeden – kétnapos szakmai továbbképzésen is! A gyakorlatok különbözően terheltek a hallgatókat. Voltak, akik három-négy osztályban tanítottak, mások két párhuzamos osztályban. Utóbbiaknak kevesebbet kellett készülniök, főként annak, aki három 7. osztályban tanította ugyanazt az anyagot!

„A szükséges útmutatók, segédanyagok, oktatástechnikai eszközök rendelkezésre állottak-e?” kérdésre a hallgatók zöme igenel válaszolt. Munkájukhoz szinte minden rendelkezésükre állt. Sőt egyes iskolákban még több is, mint a főiskolán a gyakorlóiskolákban (még videolánc is!). Mit hiányoltak? Néhány esetben a főlátérképeket, bizonyos szakkönyveket és jó minőségű diáképeket. Gyakran nehézkesebb volt az eszközök használata, a gépek elhelyezése, illetve a termék előállításának megoldatlansága miatt. A Tanért által forgalmazott anyagok mellett saját készítésű eszközök is segítettek eredményesebb munkájukat, s ha kevesen is, de ők is készítették szemléltető anyagot, amelyeket „emlékül hagytak” az iskolának.

Az iskolák többségében jól felszerelt szaktantermekben taníthatnak (paradox helyzet; az új, nagy lakótelepi iskolákban helyhiány miatt nem tudnak szaktantermeket kialakítani!).

Arra a kérdésre, hogy „Tanítási órái előtt mi-

lyen segítséget kapott szakvezetőjétől?" az alábbiakat válaszolták a tanulók:

- „Ötleteket, pedagógiai tanácsokat, módszertani útmutatást (óra után).”

- „Főleg olyan segítséget kaptam, amelyekre önállóan csak hosszabb tapasztalat után jöttem volna rá.”

- „Főként a fellépéssel kapcsolatos segítség!”

- „Változón segítette munkámat, a nagyobb önállóság érdekében. Egyre csökkent a segítség, s az utolsó harmadban el is maradt. Ez számomra hasznos tapasztalatokkal járt!”

- „Minden egyes órát rövid, de »velős« információadás, instrukció előzött meg.”

- „Megbeszéltük az iskola gyakorlatában általános alkalmazott koncepciókat, a rendelkezésre álló feltételeket, az egyes osztályok sajátosságait. Az óra tervezésében megadta a szükséges szabadságot, támogatta egyéni elképzeléseimet.”

A hallgatói véleményekből az derül ki, hogy a külső szakvezető kollégák becsúszással – egyénenkéntől függően, pedagógiaiilag átgondoltan – irányították, segítették a tanárjelöltek munkáját.

„Tartottak-e a szakvezető jelenléte nélkül, teljesen egyedül, önállóan órát?”

Mérésünk tapasztalata szerint 15 jelölt 21 órát tartott teljesen önállóan; 1–6 órát, bár inkább az 1–2 óra volt a jellemző. Egyáltalán nem tartott önállóan órát 16 hallgató.

Vélemények ezekről az órákról:

- „Így sokkal nehezebb volt, de izgalmasabb is!”

- „Igen hasznos volt számomra, csak akkor éreztem igazán, hogy munkát végzek! A többi nagyon hasonlított a gyakorlóiskolai órákhoz (figyeltek).”

- „Egy órát tartottam teljesen egyedül, próbatételként!”

- „Két órát tartottam szakvezető nélkül, nekem nagyon tetszett, és sokkal jobbnak találok!”

„A gyakorlat befejezésekor ismertették-e a végzett munkájával kapcsolatos minősítését, és realitásnak érezte-e azt?”

Egy hallgató kivételével mindenkivel. A többség realitásnak, többen „túl szépnek, ill. jónak” tartották azt.

És talán a legtöbbször mondó vélemény az „első munkahelyről”: *„Ha lehetősége lenne rá, szívesen tanítana-e abban az iskolában?”* kérdésre adott válasz:

- „Igen”-nel válaszolt 20 fő, „igen, szívesen”-nel 5 fő és „nem”-mel 6 hallgató.

A vélemények indoklásai:

- „Mindenképpen! Az iskolában jó hangulat és fegyelem van!”

- „Feltétlenül! De sajnos, nincs ott állás!”

- „Nem, mert a kollektívában nem találhatók meg a jó közösségi munka láncszemei!”

- „Ha ez az iskola nem Gyulán, hanem pl. Szegeden lenne, egy pillanatig sem haboznék. Meggyőződésem, hogy alig találnék hasonló ideális kollektívát!”

Érdekes összefoglalás a gyakorlatoknak a felmérés utolsó kérdésére adott hallgatói válaszok!

„Megítélése szerint az egy hónapos gyakorlat mennyiben segítette szakemberré válását?” –

A gyakorlatok résztvevői arról is nyilatkoztak, mennyi lenne az optimális gyakorlási idő.

- „Jobban fejlesztené a jelöltek felkészültségét, ha többször tanítanának önállóan, például a gyakorlatok felét!”

- „Ez az egy hónap volt az igazi gyakorlási, tanulási időszak!”

- „Segített, de csak két hét után »jöttem beles« jó lett volna tovább tanítani!”

- „Nagyon sok pluszt adott, olyat, ami a gyakorlóiskolában nem vetődött fel; heterogén gyermekanyag, alacsonyabb tudásszint stb.”

- „A szepetemberi munkakedzést nagymértékben elősegítette ez a hónap!”

- „Életszagúbb volt, mint a gyakorlóiskolai tanítási időszak. Ezek után oldottabban, bátrabban merek majd ismét a gyermekek elé állni! Jobb volna, ha az egy hónapos gyakorlat megelőzné a zárótanítást!”

- „Elsősorban az emberi hozzáállásban, hivatástudatom alakításában (vagy inkább visszanyerésében) segített.”

A tanszékünk által összeállított összegező értékelés az említett áprilisi tanácskozáson – munkacértekezleten – meghatározta, hogy *mit kell javítani gyakorlati képzésünkön*:

1. Fokozottabban meg kell követelni hallgatóinktól a tanórai – a témakörön belüli – általános iskolai tananyag pontos ismeretét!

2. Kiemelten kell gyakoroltatni a fogalmak kialakítását, a folyamatok és összefüggések önálló tanulói gondolkodással való megértését, algoritmusok kialakítását.

3. A tanítási órákon gyakran uralkodik a közlő módszer. Több figyelmet kell fordítani a tevékenykedtetésre, a munkáltatásra, azok gyakoroltatására!

4. Lehetővé kell tenni, hogy a tehetséges hallgatók 1–2 órát önállóan is tarthassanak!

5. Megoldást kell keresni arra, hogy a főiskola tantervébe beépítsék a környezetismeret tantárgy biológiai anyagrészéhez szükséges ismereteket. Ismételtlen javasoljuk a földrajz–biológia szak beindítását!

A szegedi iskolák igazgatóinak véleménye szerint Szegedre nem oszthatnák be a hallgatókat gyakorlatra, helyesebb lenne vidéki iskolákban gyakoroltatni! A nagyváros iskoláiban el vannak kényeztetve, szinte mindent „tálán” kapnak. Állandóan az órájukat nézik, mikor indul a buszuk. A vidéki iskolában kényszerítve lennének arra, hogy egész napjukat az iskolában töltsék, és maradéktalanul átéljék az iskola légkörét, feltöltődjenek azzal.

Tekintve, hogy minden tanévben újabb iskolák és szakvezetők kapcsolódnak be a képzés munkájába, reméljük, hogy az itt leírtak credmésesebbé tehetik munkájukat.

DR. ORKONYI EDE